

Гриліцька А. В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту
Черкаського державного технологічного університету

Микитюк Д. В.
магістр
Черкаського державного технологічного університету

Чорноморець М. В.
магістр
Черкаського державного технологічного університету

Grylitska A. V.
PhD, Assistant Professor of Accounting, Analysis and Audit,
Cherkasy State Technological University

Mykytyuk D. V.
Master,
Cherkasy State Technological University

Chornomorets M. V.
Master,
Cherkasy State Technological University

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

THEORETICAL ASPECTS OF ACCOUNTING AT THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено етапи та принципи організації бухгалтерського обліку. Розкрито значення організації підприємницького обліку. Також визначено роль облікової політики в організації облікового процесу. З'ясовані головні проблеми у процесах організації облікової політики. Висвітлено засади раціональної організації обліку.

Ключові слова: облік, принципи, організація обліку, бухгалтерський облік, облікова політика.

Вступ та постановка проблеми. Кваліфікована організація обліку сьогодні є досить актуальним питанням на підприємствах, які мають будь-яку форму власності. Для того, щоб працівники підприємства мали змогу отримувати інформацію, завдяки якій здійснюється прийняття управлінських рішень, необхідна правильно організована і чітко продумана система обліку. За відсутності належної організації бухгалтерського обліку позитивних результатів діяльності досягнути неможливо, тому що вона є запорукою рентабельності в майбутньому і належить до найвідповідальніших етапів у процесі утворення підприємства.

Отже, організація бухгалтерського обліку повинна відповідати вимогам законодавства, а також особливостям господарської діяльності конкретного підприємства. Тож своєї актуальності питання організації обліку не втрачають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації обліку досліджували багато учених. Вагомий внесок у вирішення цих проблем зробили П.С. Безруких, О.П. Войналович, Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, А.М. Кузьмінський, С.В. Івахненко, Р.Е. Островерха, В.В. Сопко, Т.М. Сльозко, А.Д. Шмигель та інші. Необхідно визначити, що і в наш час ведеться багато дискусій щодо вибору методів ефективної організації обліку.

Питанням раціоналізації організації облікового процесу займаються В.В. Сопко, Я.В. Соколов, Ф.Ф. Бутинець. Підґрунтя для подальших наукових досліджень було сформульовано завдяки роботам цих учених.

Метою роботи є процес дослідження теоретичних засад організації обліку на підприємстві як основи його сталого функціонування в системі бухгалтерського обліку.

Результати дослідження. Правильна організація системи (в тому числі системи бухгалтерського обліку) визначає найбільш раціональний шлях досягнення поставлених перед нею завдань. У бухгалтерському обліку організація сприятиме відповідності системи бухгалтерського обліку самій сутності системи шляхом забезпечення упорядкованості, узгодженості та налагодження взаємодії між її елементами.

Узагальнення та дослідження різних наукових праць з організації обліку свідчить, що коло функцій і завдань організації бухгалтерського обліку як науки та її місце серед інших наукових дисциплін не є сталим. Термін «організація бухгалтерського обліку» вчені трактують досить по-різному. З цієї причини єдиного поняття досі не введено (табл. 1).

Організація бухгалтерського обліку є комплексним поняттям, яке передбачає сукупність дій, що спрямовані на створення та вдосконалення цілісної системи бухгалтерського обліку. Ця система містить поєднання методичних, нормативно-правових, організаційних та технічних елементів бухгалтерського обліку у конкретно визначених умовах для подальшого забезпечення інформаційних потреб користувачів економічно-облікової інформації.

До об'єктів або складових частин організації бухгалтерського обліку належить організація роботи облікового апарату, організація облікового процесу, планування перспективного розвитку бухгалтерського обліку та його організація забезпечення. Облік потребує організації, бо є досить непростою системою, яка має різноманітні підходи і складну структуру. Побудова

Наукові підходи до визначення терміну «організація обліку»

Автор	Визначення
П.С. Безруких [2, с. 12]	Науково обгрунтована сукупність умов, за якої найбільш економно і раціонально здійснюється збір, обробка і збереження облікової інформації в умовах оперативного контролю за правильним використанням засобів на підприємстві.
Ф.Ф. Бутинець [3, с. 41]	Сукупність заходів власника підприємства, які мають цілеспрямований характер щодо створення, забезпечення, постійного впорядкування і вдосконалення функціонування системи бухгалтерського обліку та здійснення його процесу на підприємстві.
О.П. Войналович [4, с. 4]	Сукупність заходів з упорядкування облікової роботи, які здійснює адміністрація підприємства та бухгалтер за дорученням власника з метою забезпечення виконання завдань бухгалтерського обліку на відповідному етапі розвитку суспільства.
С.В. Івахненко [6, с. 114–118]	До першої групи він відніс тлумачення організації бухгалтерського обліку як побудови системи обліку, до другої – визначення, у яких використовується системний підхід до організації обліку як важливої функції управління, до третьої визначення організації обліку як управління обліковим персоналом.
О.П. Кундря-Висоцька [8, с. 12]	Цілеспрямоване вдосконалення механізму, структури і процесів обліку, впорядкування всіх елементів системи бухгалтерського обліку.
В.С. Лень [9, с. 6]	Сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, підтримання і підвищення її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу.
А.Ш. Маргуліс [10, с. 15]	Система документування операцій і документообігу, встановлення графіку облікових робіт, тобто правил і термінів надання і обробки первинних документів і внутрішньовиробничої звітності, побудова плану рахунків і вибір форми рахівництва; система узагальнення рахункових записів, контролю за здійсненням господарських операцій, забезпечення підприємства обгрунтованими нормативами і кошторисами витрат, нормами запасів оборотних засобів і плановими калькуляціями; побудова облікового апарату і визначення виконуваних ним функцій у централізації обліку у виробничих об'єднаннях (комбінатах, підприємствах), а також децентралізація його по цехах великих заводів.
Р.Е. Островерха [11, с. 12]	Сукупність цілеспрямованих процесів або дій зі створення, функціонування, упорядкування та постійного удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення внутрішніх та зовнішніх користувачів обліково-економічною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень.

організації обліку передбачає поділ на певні етапи для розподілу функцій та відповідальності кожного з них.

Професор Ф.Ф. Бутинець у своїй праці виділяє три етапи організації бухгалтерського обліку.

1. Методичний – передбачає вибір способів та прийомів, що є основою для таких методів обліку, як документування, синтетичні та аналітичні рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс і звітність, інвентаризація, оцінка майна та зобов'язань, калькулювання. Саме на цьому етапі проводиться вибір застосування конкретних елементів методу бухгалтерського обліку, що також відповідає першому рівню системи бухгалтерського обліку.

2. Технічний – вибір форми обліку, яка найбільш повно характеризуватиме та відповідатиме розміру підприємства та його галузі. Він полягає у виборі способу обробки облікових даних, переліку і форм облікових реєстрів, встановленні порядку здійснення записів у регістрах і переносу даних у форми звітності.

3. Організаційний – забезпечує організацію процесу управління в бухгалтерії, тобто організацію роботи облікового апарату (на відміну від перших двох, які забезпечують організацію ведення облікових записів). На цьому етапі здійснюється налагодження системи адміністративного управління в бухгалтерії [9, с. 43–45].

На організацію обліку на підприємстві впливають різноманітні фактори, які можна умовно поділити на об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивні фактори – це:

- рівень розвитку ринкової економіки;
- ступінь демократизації суспільства;

– поширення процесу інтеграції економіки країни у світовий економічний простір.

До суб'єктивних факторів належать:

- форма власності та організаційно-правові форма господарювання;
- вид економічної діяльності, що зумовлює особливості та умови облікової роботи;
- рівень забезпеченості кваліфікованими обліковими працівниками;
- інформаційні потреби керівництва підприємства для обгрунтування управлінських рішень.

Організація обліку зводиться до таких основних завдань, як:

- своєчасне, повне, достовірне, безперервне відображення всіх фактів господарської діяльності, яка була здійснена на підприємстві;
- обробка даних за допомогою відповідних процедур, прийомів та способів відповідно до вихідної інформації;
- складання на основі отриманого масиву обробленої інформації, зафіксованої у первинних документах і регістрах, балансу і фінансової звітності та подача їх зацікавленим користувачам.

Організація бухгалтерського обліку передбачає вирішення таких принципово важливих питань, як розробка концепції облікової політики підприємства; межі застосування фінансового та управлінського обліку.

Від вирішення цих питань залежить структура та якість обліку, врахування запитів управлінської системи і функціонування інформаційної системи підприємства.

Суб'єктами в організації бухгалтерського обліку є керівники підприємства – директор та головний

бухгалтер; об'єктом – обліковий процес, праця виконавців, організаційне, інформаційне технічне забезпечення обліку, тобто система бухгалтерського обліку.

Організація бухгалтерського обліку підприємства залежить від обсягу облікових робіт, наявності комп'ютерної техніки, інших умов, а також від тієї облікової політики, яку веде підприємство. При цьому свою облікову політику підприємства розробляють самостійно на основі встановлених загальних правил бухгалтерського обліку.

До елементів організації бухгалтерського обліку належать:

- положення про бухгалтерську службу;
- положення про головного бухгалтера;
- схеми документообігу;
- посадові інструкції виконавцям;
- організаційне, правове, методологічне забезпечення бухгалтерської служби;
- технічне забезпечення обліку;
- наукова організація праці;
- інші види робіт з організації обліку.

Положення про бухгалтерську службу характеризує організацію роботи бухгалтерської служби, методику обліку на підприємстві та організаційні аспекти. Положення про головного бухгалтера містить кваліфікаційні вимоги до посади та необхідний досвід роботи. Схеми документообігу відображають перенесення інформації з первинних документів первинного обліку до поточного та узагальнюючого. Посадові інструкції розкривають основні завдання, обов'язки, функції, права та відповідальність працівників. Організаційне, правове, методологічне забезпечення бухгалтерської служби містить різного роду нормативні документи. Технічне забезпечення обліку – це комплекс технічних засобів і методів, які забезпечують функціонування бухгалтерського обліку. Елементами технічного забезпечення є технічні засоби, методичні та керівні матеріали, технічна документація, персонал.

Наукова організація праці передбачає підвищення кваліфікації працівників та участь у конференціях.

В основі системи бухгалтерського обліку, як і в будь-якій системі, лежать її найважливіші підвалини. Саме на них вона будується, і це є принципи.

Принципи ведення бухгалтерського обліку є загальноприйнятими і запозиченими з міжнародних стандартів фінансової звітності. Також вони визначені в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Ці принципи впливають на організацію обліку з тієї причини, що підприємницький облік повинен бути побудований так, щоб звітна і облікова інформація була відповідною до встановлених принципів, таких як обачність, автономність, повне висвітлення, безперервність, послідовність, рахування та відповідність витрат та доходів, єдиний грошовий вимірник, історична (фактична) собівартість, періодичність.

Вчені-теоретики окремо від законодавчо встановлених принципів бухгалтерського обліку виділили принципи організації обліку, а саме базові положення. На підставі цих положень керівництво підприємств організують спільну систему обліку.

До основних принципів організації бухгалтерського обліку належать всебічність, цілісність, пропорційність, динамічність, адаптивність.

Принцип цілісності є найбільш узагальненим принципом.

До принципу цілісності належить облік як єдине явище з урахуванням всіх складників виробництва та об'єктів

організації з моменту придбання запасів, збереження готової продукції, виробництва та реалізації до моменту отримання прибутку або збитку.

За принципом всебічності у процесі побудови обліку необхідно врахувати усі внутрішні відносини та зв'язки, які існують у кожній господарській системі. Від підсумків кожного структурного підрозділу залежать результати діяльності підприємства, з цієї причини необхідно підприємницьку структуру розглядати як єдиний організм. Потрібно організовувати облік не тільки загалом на підприємстві, але й у розрізі кожного структурного підрозділу, виду продукції, виду діяльності тощо. Детально продумана система аналітичного обліку здатна забезпечити інформаційні потреби апарату управління на всіх його ієрархічних рівнях. Це сприяє підвищенню якостей управлінських рішень.

Лише за умови глибокого організаційного підходу вдається подолати консерватизм і негнучкість апарату бухгалтерії, нечіткий розподіл виконуваних обов'язків та дублювання в роботі, а отже, підвищити рівень організації праці бухгалтерів на підприємствах. Саме організаційний принцип дає змогу виявити способи вдосконалення обліку і в масштабі країни.

Особливої актуальності набуває раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві, а також її роль в управлінні господарською діяльністю. Це вимагає впровадження нових методів управління і їх належного забезпечення.

Бухгалтерський облік організується передусім для отримання користувачами в будь-який момент часу інформації необхідної деталізації. Тому, організовуючи бухгалтерський облік, необхідно пам'ятати, що він повинен існувати не заради самого себе, а задля задоволення інформаційних потреб користувачів.

Раціональна організація бухгалтерського обліку визначає успішність фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки саме завдяки використанню інформації, яку надає бухгалтерський облік, суб'єкти управління підприємством отримують змогу забезпечити збереження і примноження позитивних результатів діяльності всього колективу підприємства, а його відсутність або серйозні помилки в організації чи веденні призводять до втрати досягнутого успіху.

Ефективність організації бухгалтерського обліку проявляється у своєчасності формування інформації про фінансово-майновий стан суб'єкта господарювання, її достовірності та доступності для зацікавлених користувачів.

Організаційні моменти бухгалтерського обліку можуть регулюватися як на рівні держави, так і на рівні підприємств. Передумовою правильної організації бухгалтерського обліку є державне управління бухгалтерським обліком, яке повинне забезпечити єдиний підхід до відображення в обліку однорідних господарських операцій, їх оцінки, уніфікацію первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку та форм звітності.

Раціональна організація бухгалтерського обліку, контролю та аналізу передбачає додержання системного підходу, цілісності, всебічності, субординації, динамічності, випереджувального відображення, системовірних відносин окремих частин і елементів.

В обов'язки керівника входить створення необхідних умов для того, щоб правильно проходив процес бухгалтерського обліку, забезпечення неухильного виконання усіма підрозділами, працівниками і службами, котрі причетні до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо надання до обліку первинних

документів та дотримання порядку оформлення. Потрібно мати на увазі, що на підприємстві організацією бухгалтерського обліку повинен займатися не лише керівник, але й головний бухгалтер.

Таким чином, початок раціональної та ефективної організації бухгалтерського обліку засновується на формуванні облікової політики господарського суб'єкта. Стратегія розвитку підприємства на тривалу перспективу, а також ефективність управління господарською діяльністю залежить від уміло сформованої облікової політики.

Висновки. Враховуючи вище сказане, можна стверджувати, що реалізацію функцій та процеси бухгалтерського управління та обліку повинна забезпечувати організація бухгалтерського обліку.

Вона повинна відповідати національній системі бухгалтерського обліку, враховуючи вимоги власника підприємства.

Організація підприємницького обліку містить в собі низку етапів, а саме організаційний, методичний та технічний, і засновується на відповідних принципах. Суб'єктивні та об'єктивні фактори можуть впливати на організацію обліку. Такі фактори визначають передумови раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Регламентована наказом про облікову політику підприємства, кваліфікована організація бухгалтерського обліку необхідна для досягнення ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку у всіх її напрямках.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Безруких П.С. Организация бухгалтерского учета на предприятиях / П.С. Безруких. – М. : Финансы, 1966 – 208 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: Рута, 2006. – 528 с.
4. Войналович О.П. Організація бухгалтерського обліку: теоретико-методичні засади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня . канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / О.П. Войналович, Національний аграрний університет. – Київ, 2006. – 21 с.
5. Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 17–22.
6. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку: історія, теорія, перспективи Гильде С.К. [наук. вид] / С.В. Івахненко. – Житомир: АСА, 2001. – 416 с.
7. Коробова Н.М. Організація бухгалтерського обліку в аграрних підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня . канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності)» / Н.М. Коробова, Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2011. – 24 с.
8. Кундря-Висоцька О.П. Організація обліку: навч. посіб. / О.П. Кундря-Висоцька. – К. : Алерта, 2007. – 223 с.
9. Лень В.С. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. / В.С. Лень. – К.: ЦУЛ, 2006 – 696 с.
10. Маргулис А.Ш. Бухгалтерский учет в отраслях народного хозяйства / А.Ш. Маргулис. – М.: Финансы, 1973. – 456 с.
11. Островерха Р. Е. Організація обліку : навч. посіб. / Р. Е. Островерха – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 568 с.
12. Сльозко Т. М. Організація обліку : навч. посіб. / Т. М. Сльозко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
13. Сопко В. В. Бухгалтерський облік на підприємстві / В. В. Сопко. – К. : Техніка, 2006. – 560 с.
14. Шмигель А. Д. Организация бухгалтерского учета и оперативного экономического контроля на промышленном предприятии / А. Д. Шмигель. – К. : изд. Отдел Киевского ин-та нар. хоз. им. Д.С. Коротченко, 1973. – 268 с.

Аннотация. В статье исследованы этапы и принципы организации бухгалтерского учета. Раскрыто значение организации предпринимательского учета. Также определена роль учетной политики в организации учетного процесса. Выявлены главные проблемы, которые образуются в ходе организации учетной политики. Освещены основы рациональной организации учета.

Ключевые слова: учет, принципы, организация учета, бухгалтерский учет, учетная политика.

Summary. This article explores the steps and principles of accounting. Reveals the importance of business accounting. Also defined role in the accounting policy of accounting process. It is found major problems, which are formed in the course of accounting policies. Deals with the basics of sound accounting.

Key words: accounting, principles, organization of accounting, accounting, accounting policy.